

Slatkost baščine: Zbornik u čast Tihomila Maštrovića povodom 70-tog rođendana, ur. Robert Bacalja, Zadar, Sveučilište u Zadru, 2023., 812 str.

Tihomil Maštrović, rođen u Zadru 1952., istaknuti je sveučilišni nastavnik i znanstvenik te, između ostalog, voditelj niza znanstvenih projekata iz humanističkog područja, a bio je i čelnik više hrvatskih znanstvenih, sveučilišnih i kulturnih institucija. U godini 2022. napunio je 70 godina života. Tim povodom na Sveučilištu u Zadru, na kojem je Maštrović bio nastavnik dvadesetak godina, donesena je odluka da se njemu u čast objavi zbornik radova istaknutih stručnjaka, njegovih kolega i prijatelja, učenika i učitelja, posebice stoga što je svojim bogatim znanstvenim, kulturnim i društvenim djelovanjem pružio poticaje te okupio velik broj suradnika, uglednih znanstvenika, sveučilišnih nastavnika i kulturnih djelatnika. Suizdavač Zbornika je Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu na kojem je Tihomil Maštrović djelovao kao redoviti sveučilišni profesor u trajnom zvanju do odlaska u mirovinu 1. listopada 2022. Djelatnost prof. Maštrovića i njegovi stručni interesi kreću se u rasponu od filologije, znanosti o književnosti i teatrologije do kulturne povijesti i različitih drugih humanističkih tema, a njegovo bogato znanstveno i društveno djelovanje na različite je načine ostavilo trajni trag u hrvatskoj znanosti i kulturi. U prvom dijelu Zbornika donose se prilozi iz različitih znanstvenih područja u čast slavljeniku. Posebnu cjelinu Zbornika čine radovi vezani uz određenu Maštrovićevu znanstvenu i kulturnu djelatnost u drugom dijelu zbornika. Objavljuje se i opsežna Maštrovićeva bibliografija te literatura o Tihomilu Maštroviću. U Zborniku posvećenom Tihomilu Maštroviću povodom njegovih 70 godina života, nazvanom *Slatkost baščine*, svojevrsnom zazivu djela zadarskog renesansnog pisca Petra Zoranića, surađuje četrdeset i osam istaknutih stručnjaka iz zemlje, iz gotovo svih sveučilišnih centara u Hrvatskoj, uz suradnju inozemnih znanstvenika (Armenija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Italija) s različitim znanstvenim temama širokog tematskog raspona, a iskazana multidisciplinarnost radova karakteristična je za slavljenikove interdisciplinarne znanstvene obzore. Pristigli su znanstveni prilozi s područja filologije, znanosti o književnosti, povijesti književnosti i jezikoslovlja, općenito kroatistike i kroatologije, zatim filozofije i teologije, teatrologije, historiografije, arheologije te knjižničarstva, što ovaj Zbornik čini relevantnim znanstvenim prinosom u području humanističkih znanosti, ovisno o tome u kojem su znanstvenom polju ugledni hrvatski znanstvenici ostvarili svoje priloge.

Akademik Mislav Ježić piše o ulozi Tihomila Maštrovića u procesu međunarodnog priznanja hrvatskog jezika kada su u travnju 2008. godine

„Tihomil Maštrović i ravnatelj Hrvatskoga zavoda za norme Dragutin Funda te direktor Narodne biblioteke Srbije Sreten Ugričić i direktor Instituta za standardizaciju Srbije Ivan Krstić potpisali zahtjev da se odbaci naziv ‘srpsko-hrvatski jezik’ iz međunarodne bibliografske uporabe, kao i oznake src i scc, te da se uvede oznaka hrv za hrvatski jezik i srp za srpski kao jedine valjane oznake i za bibliografsku i za terminološku uporabu. Taj je zahtjev Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) prihvatila 17. lipnja, a odluka o uporabi izmijenjenih oznaka stupila je na snagu 1. rujna 2008. Ovo je prilika da se Tihomilu Maštroviću i njegovim suradnicima oda priznanje za zalaganje i za postizanje toga presudnog međunarodnog priznanja hrvatskoga jezika.“ Lobel Machala u svom prilogu „Međunarodno priznanje hrvatskoga jezika“ ističe kako je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu pod ravnanjem Tihomila Maštrovića inicirala i izborila godine 2008. međunarodno priznanje hrvatskoga jezika čime su napokon ta dva jezika razdvojena i međunarodno prihvaćena kao dva samostalna, različita jezika: hrvatski jezik i zasebno srpski jezik.

Anto Mišić u članku „Pisma svetoga Jeronima u hrvatskome prijevodu“, u prigodi 1600. obljetnice smrti sv. Jeronima, ističe važnost i bogatstvo zbirke pisama, prije svega zbog mnoštva različitih tema i brojnosti osoba s kojima se sv. Jeronim dopisivao. Pisma su napisana između 374. i 419. godine, većinom za Jeronimova boravka u Betlehemu. Ružica Pšihistal u članku „Marulić o Osmanlijama i znacima apokalipse“ ističe kako je sumarni pregled Marulićeve protuturske retorike u različitim žanrovima (*Molitva suprotiva Turkom*, *Tužen'je grada Jerolimima*, latinski epigrami, Poslanica papi Hadrijanu VI., privatna pisma) vođen pitanjima je li i u kolikoj je mjeri Marulić čitao „tursku silu“ kao „znakove vremena“ u eshatološkom ključu; na koji je način odgovarao na pitanje „zašto“ Osmanlije i „kako“ im se suprotstaviti. Slobodan Prosperov Novak u članku „Kako su Hrvati uvježbavali svoj književni i narodni preporod u XVIII. stoljeću“ ističe da su se u hrvatskom duhovnom prostoru i središtu književnog rada našli franjevci. Hrvatski bestseller – *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* fra Andrije Kačića Miošića najavljuje prosvijećenoj Europi mentalitetne predloške romantizma, a to će u Kačićevu slučaju reći najširem do tada hrvatskom čitateljstvu, pokazuje zbilju njihove mitološke i kolektivne svijesti. Stipe Botica u članku „Bespismena faza kulture“ raščlanjuje bitne parametre grafijske i agrafijske faze kulture. Agrafijska kultura u Hrvata, koja se imenuje i pojmom bespismena, motri se prije svega na osnovi korpusa hrvatske usmene književnosti koja je bila u izvedbama (*performance*), a od XVIII. stoljeća i zapisana. Tonći Lazibat u članku „Grad u lirici Vojnovića, Vidrića i Galovića“ istražuje urbanu tematiku u pjesništvu moderne.

Sanda Ham u članku „Zaljubljeni Josip Kozarac. Osam pisama Josipa Kozarca Faniki Vučković sa šest ljubavnih pjesama i jednim bećarcem“, donosi prijepis osam do sada javnosti nepoznatih pisama Josipa Kozarca koje je pisao zaručnici Faniki Vučković od 2. listopada do 18. prosinca 1885. i ovdje se prvi put objavljuju. Diana Stolac i Vesna Grahovac-Pražić u članku „Šime Starčević i hrvatski jezik“ pišu o Starčevićevim promišljanjima o tuđicama, nazivlju, leksiku te grafijskim i pravopisnim pogledima, koji se promatraju u tiskanim gramatikama te u rukopisnim djelima pronađenim 2008. u Arhivu Hrvatske provincije Družbe Isusove u Zagrebu. Nikola Benčić (Eisenstadt/Željezo, Austrija) u članku „Zaštitni plašt za gradišćanskohrvatsku književnost“ ističe kako se gradišćanskohrvatska književnost u svojoj petstogodišnjoj postojanosti mogla u tuđem kulturnom okolišu održati samo zaštitnim ogrtačem, upornim zalaganjem Rimokatoličke Crkve. Crkveni su dostojanstvenici čuvari hrvatske pismenosti, napose hrvatskog jezika, a tek se od početka XIX. stoljeća javljaju svjetovnjaci u hrvatskoj književnosti zapadnougarsko-austrijskog pograničnog prostora. Živko Nižić i Nedjeljka Balić-Nižić u članku „Nade Piasevoli – vernakularna sonetna apoteoza Zadru u periodiku *Zara* (1891.)“ predstavljaju dio pjesničkog stvaralaštva na zadarsko-venetskom idiomu Nade (Natalea) Piasevolija, zadarskog autora iz druge polovice XIX. i s početka XX. stoljeća, poznatog kao pokretača i glavnog urednika humoristično-poučnog obiteljskog lista *Zara* koji je izlazio 1891.

Ivan Koprek u članku „Knjiga propovjednika’ i njezini odjeci u kulturi“ ističe da nijedna knjiga iz *Biblije* ne daje tako jasan uvid u čovjekovu konačnost i prolaznost kao što to čini „Knjiga propovjednika“ (Kohelet). Stipe Kutleša u radu „Znanost između metafizike i scijentizma“ upućuje na razlike između znanosti, metafizike, religije, ideologije. Znanost se često preuveličava kao metoda spoznaje iako postoje i druga tumačenja svijeta kao filozofijsko, metafizičko-teološko, religijsko. Posebno upozorava na ulogu Boga u Boškovićevoj teoriji prirodne filozofije, tj. u njegovu metafizičkom prirodoslovlju ili u teoriji sila i strukture tvari. Ivan Pederin u članku „Tko je bez grijeha, neka baci prvi kamen“ istražuje motiv preljuba u književnosti – a rad započinje osvrtom kako je Isusova riječ djelovala u suvremenim europskim književnostima. Božidar Nagy u članku „Sabrana djela blaženog Ivana Merza“ opisuje pisano nasljeđe hrvatskog blaženika.

Persida Lazarević Di Giacomo (Chieti-Pescara, Italija) u radu „Srpski prijevodi hrvatskih prosvjetitelja“ analizira, s povijesnofilološkog stajališta, prijevode na srpski jezik djela hrvatskih prosvjetitelja: *Satir iliti divji čovik* Matije Antuna Reljkovića, *Aždaja sedmoglava* Vida Došena te srpska izdanja pjesama Andrije

Kačića Miošića. Opisuje se odnos tekstnih i paratekstnih elemenata i pokazuje se koliki su utjecaj i značenje ova hrvatska djela imala za srpsko prosvjetiteljstvo. Stjepan Matković u članku „Dodatni prilozi za poznavanje odnosa Mile Budaka i Matice hrvatske“ istražuje rane veze između Mile Budaka i Matice hrvatske. Osobito su u središtu pozornosti Budakova nastojanja da se neposredno nakon povratka iz ratnog zarobljeništva uključi u hrvatski kulturni život objavljivanjem radova u Matici hrvatskoj. Dean Slavić u članku „Mefisto i Faust: trokutna žudnja i moliteljica“ ispituje odnos između Faustove i Mefistove žudnje. Faust je prikazan kao osoba određena Girardovom trokutnom žudnjom u kojoj je model i izvor redovito Mefisto. Fra Hrvatinić u radu „Povijest u *Korabljici* fra Andrije Kačića Miošića“ podsjeća kako je drugo Kačićevo prozno djelo *Korabljica* zapravo svjetska i hrvatska povijest od postanka svijeta do 1760. (godina tiskanja) u kojem autor kroničarski i uglavnom ukratko piše o pojedinim osobama i događajima.

Emilio Marin piše članak „Zadarske nekropole i rezultati istraživanja nekropola u Visu, Naroni i Saloni“ te ističe kako je Smiljan Gluščević svoje komplicirano terensko arheološko istraživanje nekropole na lokaciji Relja u Zadru (antički *Iader*) dovršio na primjeren način, u kojem je stare grobne nalaze iz rimskodobnog Zadra integrirao s novim te nam pružio sintezu koja zaokružuje zadarsku arheologiju u XX. stoljeću. Lovorka Čoralić u prilogu „Mala Hrvatska u srcu Mletaka: toponomastički biljezi Hrvata u gradu na lagunama (predjel Castello)“ ističe hrvatske toponomastičke tragove u Mletcima. Rad se zasniva na višegodišnjem proučavanju života i djelovanja Hrvata u gradu na lagunama, a ovdje se prezentiraju nazivi obale, ulica i trgova koji su svoja imena, koja i danas opstojе, dobili prema useljenicima zavičajem s hrvatskog uzmorja. Vinicije B. Lupis u članku „Armenske teme“ obrađuje armensko-hrvatske kulturne veze i pojam rubne umjetnosti, kroz fenomen hrvatskog i armenskog iskustva nacionalnog prekograničnog identiteta. Ashot Hovakimjan (Erevan, Armenija) povjesničar i diplomat, veleposlanik Republike Armenije u Republici Hrvatskoj, u članku „Nikola Maštrović i armenski mehitaristi“ piše o knjizi Nikole Maštrovića: *Knjiga gospodina oberstara Mastrovića svojiem Otočanom* (Beč, 1845.). Pisma generala Nikole Maštrovića upućena katoličkim Armencima, nadbiskupu Azarijanu i ocu Šukurijanu govore o čvrstim Maštrovićevim vezama s mehitaristima. Ivica Vučak u članku „Liječnik Hinko Kučinić i Maštrovićeva *Croatica Mechitaristica*“ navodi kako se o hrvatskoj medicini u XIX. stoljeću zna, nažalost, malo. To stanje popravlja bibliografija hrvatskih knjiga tiskanih u Mehitarističkoj tiskari u Beču, što ju je priredio T. Maštrović (sa S. Harnijem) i objavio 2011., koja potiče na daljnje istraživanje jer donosi i popis djela (najčešće

disertacija) znatnog broja Hrvata koji su medicinu studirali u Beču, a među njima je bio i Hinko Kučinić (1822. –1901.).

Josip Jurčević u članku „Konceptija i djelovanje jugoslavenske komunističke strukture za osvajanje obrazovnog i kulturnog sustava u Hrvatskoj 1944. i 1945. godine“ na temelju arhivskog i objavljenog povijesnog gradiva te odgovarajuće literature istražuje koncepciju i djelovanje jugoslavenske komunističke strukture za osvajanje obrazovnog i kulturnog sustava u Hrvatskoj 1944. i 1945. godine. Zlatko Kramarić u članku „Povratak u prošlost“ analizira ponašanje makedonskih političkih i intelektualnih elita poslije sloma komunizma, poslije stjecanja neovisnosti. Prije svega, rad se bavi odnosom tih elita prema prošlosti, a on se najjasnije očituje u historiografskim radovima. Marijan Lipovac u radu „Zadarsko-češke poveznice: podsjetnik na neke epizode iz povijesti hrvatsko-čeških odnosa povezane s područjem Zadra“ podsjeća na osnutak glagoljaškog benediktinskog samostana u Pragu 1347. čiji su prvi redovnici, kako se tradicionalno smatra, došli iz benediktinske opatije na Čokovcu pokraj Tkona na Pašmanu. Dijana Machala u radu „Uspostava knjižnično-informacijskog sustava u procesima programske integriranosti hrvatskih sveučilišta“ ističe ulogu i značenje Tihomila Maštrovića kao glavnog ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u mandatu od 2007. do 2011. godine, u provedbi informatizacije knjižničnog poslovanja NSK-a u skladu s primjerima ponajboljih nacionalnih knjižnica u svijetu, i to uvođenjem i implementacijom tada najmodernije generacije knjižnično-informacijskog sustava *Aleph*. Lidija Bogović i Tomislav Vodička analiziraju znanstveni projekt *Hrvatski književni povjesničari* kojemu je od samih početaka okosnica, predsjednik organizacijskog odbora skupova i glavni urednik niza zbornika Tihomil Maštrović. Rad donosi kroniku respektabilnoga niza *Hrvatski književni povjesničari* s 18 zbornika i ulogu Maštrovića u tome vrijednom projektu koji predstavlja ključan prinos ne samo hrvatskoj već i europskoj književnoj historiografiji.

Drugi dio zbornika: „Članci o Tihomilu Maštroviću“, počinje člankom Roberta Bacalje – „Nacrt za životopis Tihomila Maštrovića“ gdje se navodi da je književni povjesničar i teatrolog Tihomil Maštrović (1952.) diplomirao jugoslavistiku i filozofiju 1975. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1988. doktorirao temom iz područja filologije. Od 1976. do 2019. radi u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU u Zagrebu, s time da je od 2007. do 2011. bio glavni ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Bio je redoviti profesor na Sveučilištu u Zadru, Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Objavio je 12 autorskih znanstvenih knjiga, priredio 17, a uredio

32 knjige, te objavio 103 znanstvene rasprave, književnopovijesne i teatrološke studije te nekoliko stotina stručnih članaka, eseja i književnih kritika. Arhivistica Anđela Ljubas (Vukovar – Sotin) u članku „Od obèrstara Nikole do profesora Tihomila“ ističe rod Maštrovića s ciljem prikazivanja vremenskim slijedom istaknutih pojedinaca tog roda od XVIII. do XXI. st. Acija Alfirević u članku „Naša profesorica Marija Brida, važna hrvatska filozofkinja“ izražava zadovoljstvo i sreću, gotovo u Spinozinom značenju te riječi, što je prof. dr. Marija Brida bila Tihomilova i njezina profesorica antičke filozofije i etike dok su od 1970. do 1972. studirali filozofiju u Zadru. Filozofija slobode Marije Bride bila im je vodilja u njihovim profesionalnim odisejama i traženjima. Hrvojkina Mišanović Salopek u radu „Književnopovijesni radovi Tihomila Maštrovića kao odraz znanstveno-istraživačkog kroatologijskog pristupa“ nastoji kronološki sagledati pojedine bitne Maštrovićeve kroatističke znanstvene doprinose i književnopovijesne pomake i otkrića, a posebna pozornost pridana je autorovim knjigama *Neukrotivo svoji* (2011.) i *Kroatološki ogledi* (2017.), u kojima se jasnije može uočiti Maštrovićev kroatologijski pristup. Miljenko Buljac (Mostar, Bosna i Hercegovina) objavljuje članak „Prinosi, pregnuća i postignuća sveučilišnog profesora Tihomila Maštrovića“ u kojem je predložen uvid u Maštrovićevih dvanaest autorskih knjiga i u brojne studentske rasprave. Andrea Sapunar Knežević u članku „Kroatološki prinosi Tihomila Maštrovića“, određujući poveznice naizgled raznolikih ogleda sabranih u nekoliko autorskih knjiga, ističe da je Maštrović u te knjige uvrstio svoje kroatističke eseje i rasprave, a kako su prilozi obrađeni interdisciplinarnim komparativnokroatističkim postupcima, zapravo ih treba smatrati kroatološkim prilogima. Zanita V. Sambunjak u radu „Tihomil Maštrović o Petru Zoraniću i Zadarskome krugu“ razmatra kako Maštrović istražuje alegorijsko-mitološki repertorij kroz fikciju i zbilju u *Planinama*, a dokazuje i mitološko i dokumentarno amalgamiranje u problemima narodne opstojnosti pred nadirućom turskom opasnošću i pred gubitkom hrvatske narodne samosvijesti, sadržanom ponajprije u nebrizi za hrvatski jezik. Jasminka Brala-Mudrovčić i Josip Miletić u tekstu „Doprinos Tihomila Maštrovića poznavanju kazališnog života grada Otočca“ analiziraju rad Tihomila Maštrovića o kazališnom životu u Otočcu koji je svojim otkrićem kazališnog života u tom gradu u XIX. st. promijenio i upotpunio sliku kazališnog života Hrvatske. Teodora Vigato u članku „Tihomil Maštrović i povijest hrvatskog kazališnog života u Zadru“, u svojevršnom pregledu Maštrovićeva proučavanja kazališnog života Zadra, posebno se zadržava na zadarskim dramskim tekstovima *Muka svete Margarite* i *Komedia od Juditi* na koje je među prvima upozorio T. Maštrović. Zagorka Majstorović i mr. sc. Jelica Lešćić u prilogu „Prof. dr. sc. Tihomil

Maštrović – glavni ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 2007. do 2011. godine“ osvrću se na djelovanje Tihomila Maštrovića u mandatu glavnog ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, te ističu kako je razdoblje njegova mandata bilo ispunjeno brojnim kvalitetnim promjenama. Ernest Fišer u radu „Perivoj hrvatskih književnih povjesničara u Varaždinu“ ističe kako je Maštrović inicijator prijedloga za ostvarenje Perivoja hrvatskih književnih povjesničara u Varaždinu, s ciljem da velikani hrvatske književne i filološke znanosti iz tog grada ne budu zaboravljeni. Marija Dejanović u članku „Uloga Tihomila Maštrovića u projektu ‘Nin – nastariji hrvatski kraljevski grad’“ bavi se istraživanjem uloge Tihomila Maštrovića u oblikovanju i izvedbi projekta *Nin – nastariji hrvatski kraljevski grad*. Petra Braun, kustosica Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu, u intervjuu „Uspomene na ljude i događaje Hrvatskoga proljeća u Zadru“ s Tihomilom Maštrovićem donosi njegova sjećanja na Hrvatsko proljeće u Zadru 1970./1971., u kojem je i sam vrlo aktivno sudjelovao. Martina Čavar potpisuje „Bibliografiju Tihomila Maštrovića,“ koja ukupno sadrži 435 kronološki poredanih bibliografskih jedinica. Zatim slijedi „Literatura o T. Maštroviću“ s 237 bibliografskih jedinica. Na kraju Zbornika *Slatkost baščine* donosi se korisno kazalo imena cijelog Zbornika koje će, uz brojne likovne priloge, omogućiti kvalitetnije korištenje objavljenih tekstova.

Prikaz zaključujem mišlju da je Zbornik *Slatkost baščine*, objavljen u čast Tihomilu Maštroviću povodom njegove sedamdesete godišnjice života, uistinu lijep primjer kako su njegovi kolege, prijatelji i suradnici, prepoznali i vrednovali Maštrovićeve znanstvene, stručne i umjetničke prinose, pregnuća i postignuća i tako mu podigli zasluženi „spomenik trajniji od mjedi“.

Andrea Sapunar Knežević